

vetenskap & allmänhet

Vetenskap att tro på? – VA-dagen den 12 november 2009

Den åttonde VA-dagen var som sig bör fylld av dialog: möteslokalerna surrade av samtal långt före utsatt starttid, och många kontakter verkade knytas eller återupptas över den inledande lunchsmörgåsen och i fikapausen. Dagen spelades även in av SVT24.

Moderator **Anders Sahlman** från VA inledde med att önska alla deltagare välkomna till en "kanondag" på Armémuseum, med ett program som både tog upp VAs kärnfråga kommunikation mellan forskare och samhälle och årets VA-studie om vilken betydelse kulturella och religiösa värderingar har för hur vi ser på kunskap?

Att kombinera vetenskap och tro

Två scener ur Allikateaterns föreställning Darwins dilemma fick illustrera problematiken:

– Du talar om ett liv utan mening, ingen Gud, ingen att vända sig till när ingen annan lyssnar, att livet skulle ta slut efter döden, att du aldrig mer får träffa dina kära... det är ohyggligt, Charles, ohyggligt! säger Darwins hustru Emma, i **Lena Åkerstedts** gestalt, förtvivlat när hennes make för första gången förklarar sin teori för henne.

Det mest spännande är att temat är så aktuellt fortfarande, fast många inte vet om det eller tänker på det, sade skådespelaren **Franck Olofsson**, som gestaltade Charles Darwin, efteråt.

– Just tanken på meningslösheten och slumpen i tillvaron tror jag inte riktigt ligger i folkmedvetandet.

Aktuellt tema

VAs ordförande **Dan Brändström** sade i sitt välkomsttal att temat "vetenskap och tro" känns extra aktuellt i år: dels för att det är Darwinåret, dels eftersom frågorna om värderingar har blivit allt mer synliga i den politiska debatten.

Därefter berättade museichef **Eva-Sofi Ernstell** att Armémuseum har de tyngsta samlingarna i Sverige; åtskilliga hundratals ton när man räknar in tunga föremål som stridsvagnar.

– Vi har mer artilleri än svenska försvaret...

Armémuseum arbetar mycket med dialog och berättelser, men också med fysiska föremål, fortsatte hon, och tillade att museet gärna skulle vilja få föremål vetenskapligt accepterade som källor.

Tro och vetenskap – skilda världar?

Sedan presenterade VAs utvecklingschef **Karin Hermansson** och chefsanalytiker **Arne Modig** från Novus Opinion VA:s nya studie av hur tro och värderingar påverkar människors syn på kunskap.

– De som inte tror på en gud har högre tankar om forskare än andra. Det är inte jättestora skillnader men de finns där, sade Karin Hermansson.

Den raka frågan "Är en vetenskaplig syn på tillvaron förenlig med en religiös tro?" visar att svenskarna har en väldigt delad syn; 43 procent svarar ja, och 47 procent nej. I svaren på följdfrågan, varför områdena är eller inte är förenliga, syns något intressant:

– Vi får ungefär samma svar från ja- och nej-sägare, men de landar i helt olika slutsatser!

Generellt ser samhällsförtroende ut att gå hand i hand med förtroende för forskning. Personer med gott självförtroende och tillit till andra litar också mer på forskare och deras resultat, och tycker det är viktigare att satsa pengar på forskning.

Studien bygger på resultaten av riksrepresentativa telefonintervjuer och enkätfrågor, med totalt nästan 3 000 svarande. Rapporten är första delen i ett större projekt, där nästa del inriktas på politiska värderingar och politiskt engagemang.

Är kunskapssamhället hotat?

Studien diskuterades sedan i ett samtal mellan tre professorer, en författare och ordföranden för Sveriges muslimska råd. **Ulf Danielsson**, professor i teoretisk fysik, beskrev hur hans arbete med

Tobias Krantz, högskole- och forskningsminister.

Camilla Modéer, generalsekreterare VA.

Darwins dilemma gestaltades av Franck Olofsson och Lena Åkerstedt.

Dan Brändström, ordförande VA.

Eva-Sofi Erstell, chef Armémuseum, visar upp tygmönster från 1809.

Karin Hermansson, utvecklingschef VA.

Arne Modig, chefsanalytiker Novus Opinion.

Lena Andersson, författare.

Helena Benaouda, ordförande Sveriges muslimska råd.

Dafna Efron, aktivitetskoordinator Bloomfield Science Museum.

Carl Reinhold Bråkenhielm, Helena Benaouda, Sverker Sörlin, Ulf Danielsson och Lena Andersson diskuterade sambanden mellan tro och synen på kunskap.

fysikens stora frågor ger honom anledning att reflektera över var det finns existentiella begränsningar för vetenskapens användning. Författaren och tidningskolumnisten **Lena Andersson** beskrev sig som engagerad i frågor om religion, ateism och humanism, och sade att hon skulle vilja att kunskapsnivån höjdes om vad vetenskap är och om vetenskap som ett kritiskt tänkande. Ordföranden för Sveriges muslimska råd, **Helena Benaouda**, ville påminna om att vi lever i ett multikulturellt samhälle och att man inte ska anta att alla troende är lika:

– Jag skulle aldrig ha blivit muslim om jag inte kunde tro på vetenskap!

Professorn i miljöhistoria **Sverker Sörlin** beskrev sig som en ödmjuk professor, som värderar öppenhet och nyfikenhet, medan professorn i empirisk livsåskådningsforskning **Carl Reinhold Bråkenhielm** såg som sin roll att ge ett historiskt perspektiv; han har själv gjort liknande undersökningar och är just nu engagerad i ett projekt om livsåskådning och vetenskapens roll.

Vilka klyftor är farliga?

Flera av samtalsdeltagarna uttryckte oro för en ökad polarisering och för att kunskapssamhället på sikt kan vara hotat om svaren i rapporten är representativa. Men, invände Sverker Sörlin, kunskapssamhället hotas inte av att

en handfull människor är passionerat troende – sociala klyftor och inkomstklyftor är det större problemet.

Att etik och förhållningssättet till andra människor ligger utanför vetenskapens ramar var de flesta ense om, även om de inte var eniga om varifrån etikens ramar skulle komma; från religion eller andra människor?

Vetenskap som bro mellan åtskilda

Ett inspirerande exempel på vetenskap som brobyggare mellan religiösa grupper gavs av **Dafna Efron**, aktivitetskoordinator på Bloomfield Science Museum i Jerusalem.

Bloomfield-museet är litet, med 200 000 besökare per år, varav en fjärdedel kommer från skolor. Målsättningen är att locka besökare från Jerusalems tre olika och åtskilda grupper: judar, ultraortodoxa judar och araber.

Grupperna möts sällan i det dagliga livet, och har skilda förutsättningar att ta del av det museet erbjuder. Dafna Efron och hennes kollegor arbetar för att få icketraditionella besökare – araber och ultraortodoxa judar – att känna sig hemma på museet genom att föra en dialog med dem om vad de vill ha och behöver. Museet har även skyltar och material på såväl arabiska som hebreiska och engelska, och anställer guider från alla de tre grupperna.

Dafna Efron beskrev museet som

en neutral mötesplats: det finns inga uttalat gemensamma aktiviteter, men museet för en daglig kamp för att det ska fungera för grupperna att vara tillsammans. Hon upplevde det som mycket stimulerande att få arbeta med en mångkulturell personal och publik, och tillade att det också visat sig vara ett effektivt sätt att få utökad finansiering:

– Det är ett bra sätt att få fortsätta göra det vi verkligen tror på.

Nya utmaningar kräver ny kunskap

Efter denna avrundning av temat tro och vetenskap var det dags att tala mer om dialog mellan forskning och samhälle. Högskole- och forskningsminister **Tobias Krantz** inledde med ett anförande:

– Vi lever i en värld av utmaningar: klimatförändringar, pandemier, religiösa spänningar, vattenbrist och fattigdom, som måste mötas med ny kunskap, sade han och menade därför att det är viktigt att vara långsiktig och satsa på forskning och utbildning.

Tobias Krantz ville både öka anslagen till forskning och verka för starkare koppling mellan akademi och samhälle så att forskningsresultaten kommer till bred nytta. Han berättade att regeringen samma dag beslutat att inrätta innovationskontor vid flera universitet.

– Politikernas roll är att sätta upp

Gustav Fridolin, Harriet Wallberg-Henriksson, Kåre Bremer och Tobias Krantz samtalande om samverkan.

Anders Sahlman, moderator.

mål och riktlinjer, men vi kan inte leverera de tekniska lösningar som krävs för att uppfylla målen.

Kommunikationen måste få växa fram underifrån ”ute i verkligheten” utan alltför stor inblandning av politiker, ansåg han. Dock skärpte regeringen skrivningarna om samverkansuppgiften i högskolelagen i år, just för att understryka vikten av samverkan. Ministern påpekade också att forskningskommunikation behövs för forskningens legitimitet och att grunden för att väcka intresse för utbildning och forskning måste läggas tidigt.

VA gör en viktig insats, avslutade Tobias Krantz, och evenemang som VA-dagen är viktiga.

Mer samverkan – hur?

Forskningsministern fick sedan sällskap på scenen i ett samtal om hur vi får samverkan högre upp på dagordningen.

Kommunikation är viktigt för att universiteten ska kunna skapa förtroende hos allmänheten, sade **Harriet Wallberg-Henriksson**, rektor på Karolinska Institutet. Problemet är att pengar är öronmärkta och att universiteten måste återredovisa sina anslag väldigt noggrant.

– Vi har en vilja att kommunicera, men problemet är att vi inte får betalt för det. Och våra forskare och lärare gör ju det de får betalt för.

Inte heller Stockholms universitets rektor **Kåre Bremer** såg akademien som flaskhalsen i systemet. Samverkan innefattar ju två parter, påpekade han:

– Jag undrar varför det är sånt tjat på forskarna hela tiden, man kanske ska sätta in lite resurser på att få allmänheten intresserad också?

Folkhögskolläraren och tidigare riksdagsledamoten (MP) **Gustav Fridolin** talade om vikten av att minska den sociala snedrekryteringen. Det är inte bara en moralisk fråga och en begåvningsreservfråga, menade han, utan också en demokratisk fråga: de man ska nå ut till behöver känna sig representerade i akademien.

VA:s generalsekreterare **Camilla Modéer** berättade kort om slutsatserna av det nyligen genomförda ODE-seminariet om omvärldsdialog och engagemang för särskilt inbjudna forskningsledare. Huvudsignalerna från dem var att det är viktigt för forskningen i sig själv att ha dialog med omvärlden, men att forskarna behöver mer stöd och incitament i

form av meritvärdering och pengar.

Flera av samtalsdeltagarna höll med om det.

Arbetsbördan ett hinder

– Forskare är tyngda av så många andra uppgifter att det är risk att deras gnista slocknar, varnade **Ulf Danielsson**. Ta vara på det personliga engagemanget, manade han. De som kommunicerar gör det inte av korrekthet. Dessutom leder kommunikation och medföljande reflektion till att forskningen blir bättre.

– En stor mängd tid skulle kunna läggas på samverkan om man befriade forskarna från ansökningsraseriet, instämde Kåre Bremer. En rad nya finansierare, och inte minst regeringens riktade utlysningar, innebär att forskarna får lägga ner ett stort arbete för en osäker utdelning.

De medverkande var också eniga om att forskare inte alltför mycket får framstå som goda och lojala statstjänstemän, och att forskares position som fristående rebeller är värdefull både i sig och för ökad trovärdighet.

*Malin Sandström,
doktorand och frilansjournalist
Fredrik Törnqvist, fotograf*

Vetenskap & allmänhet

Vetenskap & Allmänhet vill främja dialog och öppenhet mellan allmänhet – särskilt unga – och forskare. Föreningen arbetar för att åstadkomma samtal i nya former på oväntade arenor om konkreta frågor som engagerar. Medlemmar är en rad organisationer, myndigheter, företag och individer. Alla VA-studier finns på www.v-a.se